

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och
jordbruksvetenskap

Integration på den mångkulturella landsbygden

– Om nyanlända i Ngoma, Uganda

Integration in rural multicultural Ngoma

– About immigrants in Uganda's countryside

Denis Bisaso

Institutionen för stad och land
Kandidatarbete • 15 hp
Agronomprogrammet – landsbygdsutveckling
Uppsala 2018

Integration på den mångkulturella landsbygden **- Om nyanlända i Ngoma, Uganda**

Integration in rural multicultural Ngoma
-About immigrants in Uganda's countryside

Denis Bisaso

Handledare: Kjell Hansen, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land

Biträdande handledare:

Examinator: Malin Beckman, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå, G2F

Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling

Kurskod: EX0523

Program/Utbildning: Agronomprogrammet - landsbygdsutveckling

Utgivningsort: Uppsala

Publiceringsår: 2018

Omslagsbild: Lägg till bildbeskrivning + källa/fotograf

Upphovsrätt: Samtliga bilder i arbetet publiceras med tillstånd från upphovsrättsinnehavaren

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Kultur, identitet, språk, integration, Uganda, nyanlända

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land

Sammanfattning:

Uganda som världens nionde största flyktingmottagande land har många nyanlända. Många av dessa hamnar av olika anledningar på landsbygden, bl.a. för att det är där de flesta flyktingbosättningar är placerade men också för att en del nyanlända föredrar att etablera sig på landsbygden. Med migrationen följer en integrationsprocess för de människor som stannar och vill etablera sig. Här spelar kyrkan som största civilsamhällesaktör en viktig roll. Som empirisk grund villar denna studie främst på intervjuer med nyanlända och kyrkoledare. I Intervjuerna berättar de sina tankar och upplevelser av integration i Ngoma, Uganda. Studien betraktar integration utifrån de nyanländas perspektiv och fokuserar på att belysa hur och med vilka medel de nyanlända påverkar sitt handlingsutrymme.

För att sätta de individuella berättelserna in i ett mer övergripande sammanhang har jag använt mig av analytiska begrepp samt av erfarenheter och observationer. De analytiska begreppen som har använts är: kulturell Identitet, kommunikation, struktur, handlingskompetens samt handlingsutrymme.

Studien visar att för de nyanländas integrationsprocess är relationerna med kyrkan viktiga. Där kan de få lära sig språket och få nätverk som bidrar till deras handlingsutrymme och kulturella identitet. Kyrkan är även en institution som människor i detta samhälle vänder sig till i alla steg av livet från barndop till begravning. Framför allt begravning anses också vara en viktig kulturell ceremoni. Jobb är också viktig för de nyanländas integrationsprocess liksom språk, som är mycket viktig för kommunikation och nätverk. Även den praktiska, synliga delen av att framstå som en etablerad medborgare med hus och boskapsdjur är viktiga tecken på vad integration innebär i Ngoma. Genom sådana processer sker det en kulturell identitetskonstruktion för de nyanlända och det samhälle de ska integreras i.

Nyckelord: *Kultur, identitet, språk, integration, nyanlända, Uganda*

Abstract

Uganda is the world's ninth biggest home for refugees. Many of them end up in rural areas for various reasons, inter alia because many refugee settlements are located there. The other reason could be the possibilities that immigrants attribute to rural life. In any case, an integration process waits for those of the immigrants that decide to stay and settle down.

In this study integration is considered as a result of acting spaces, and focuses therefore on how and with what means immigrants change and provide their scope for action. As an empirical basis, this study is based mainly on interviews with immigrants and church representatives. The interviewed tell their thoughts and experiences of integration in Ngoma, a rural resort in Uganda. For a deeper analysis and to put individual stories into a broader context, I have used analytical concepts as well as my experiences and observations. The analytical concepts that have been used are: cultural identity, communication, structure and acting space.

The church, as the largest civil society's organisation in Ngoma, plays a big role in the integration processes. The findings of the study show that relationships with the church are important for the immigrants' integration process. There they can learn the language and build networks that contribute to their action space and cultural identity. The church is also an institution people in this society turn to in all walks of life, from baptism as a child to funerals, which are also considered to be very important cultural ceremonies. Having a job is also important for the integration process regarding language learning, which in turn is very important for communication and networks. Being economically independent also contributes to the practical visible part of an established citizen with house and cattle and all that integration means in Ngoma.

Keywords: *culture, identity, integration, immigrants, Uganda*

Innehåll

Inledning	4
Syfte och frågeställningar	5
Centrala teoretiska resonemang	5
Landsbygdsorten Ngoma	8
Material och metod	9
Reflexivitet -min relation till studien	10
Intervjuer	11
Informanterna	12
kulturella fenomenens koppling till integration	13
Religionen och kyrkan	16
kommunikation och språk	18
Språkinlärning och mångspråkighet	19
Jobb för nyanlända är nyckeln till integration	22
Boskapsdjur som symbol	24
Slutord	26
Källor & Referenser	28

Inledning

Relation med kyrkan har de! Jobb får de fastän det lokala språket de icke förstår. Till skolan går de icke, ändå lär de sig språket. På främlingars begravingar måste de gå. Kossor, många kossor, är drömmen. De är nyanlända på en ugandisk landsbygd. De ska integreras, icke segregeras!

Detta är mitt försök att i poetiska termer ge en enkel sammanfattning av vad människor i Ngoma angav som betydelsefullt för integration av nyanlända, vilket också är vad denna uppsats handlar om.

Bakgrund

Migration som innebär människors förflyttning mellan olika platser på jorden (Nationalencyklopedin/migration) är inget nytt fenomen. Människor har av olika anledningar genom tiderna förflyttat sig mellan samhällen, nationer och kontinenter. En intressant aspekt av människors förflyttning är hur de sedan etablerar sig och integreras på de nya platserna de kommer till. (Ancient History Encyclopedia 2017). Migration och integration har de senaste åren varit mycket aktuella ämnen och begrepp i den politiska samhällsdebatten både på global och lokal nivå. På den globala nivån har det bland annat lett till att det första "FN-sammanträdet kring flykting och migration" med regeringschefer från hela världen hölls år 2016 (United Nations 2016). Lokalt har det lett till ideella nätverk och engagemang som "flykting söker boende" i Sverige (Nilson 2017) och kyrkor som informellt fungerar som språkskolor i olika delar av världen. Men migration och misslyckade integrationsprocesser har på flera håll i världen även lett till oro över migrationen, misstro mot migranter och populistiskt främlingsfientliga politiska krafter som undergräver och utmanar olika staters förmåga att hantera dessa fenomen, inte minst i Europa (Gurria 2016).

Uganda som är det land där denna fältstudie genomförts är världens nionde största flyktingmottagare, med ett antal flyttningar per år som vida överstiger vad EUs-

medlemsstater angav kunna ta emot under stora migrationsflöden 2015 (Wadendal 2015). Landet har av den anledning många nyanlända.

I mitt kandidatarbete har jag valt att fokusera på integrationsprocesserna och därmed utelämnat migration som fenomen. Ämnet utgör för mig även ett personligt intresse av att vilja få en djupare förståelse av integrationsprocessen utifrån ett mer samhällsvetenskapligt perspektiv, då jag själv har emigrerat från Uganda till Sverige (2007) och därmed har genomgått eller genomgår en nyanländs integrationsprocess.

Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur nyanländas integrationsprocess på en landsbygdsort i Uganda sker och med vilka medel människor skaffar sig det handlingsutrymme som är viktigt i denna process. Jag har valt tre olika aspekter genom vilka det empiriska materialet analyseras:

1. Hur påverkas integrationsprocessen av möten mellan olika kulturella identiteter?
2. Hur upplever nyanlända betydelsen av att kunna lokala språk för deras egna etablering i samhället och vilka tillvägagångssätt har de för att lära sig språket?
3. Hur påverkas nyanländas handlingsutrymme av möjligheter till att jobba och vad har det för effekt på integrationsprocessen?

Centrala analytiska resonemang:

Som teoretisk ingång för analysen av min samlade empiri har jag valt att i huvudsak använda mig av två begrepp, kulturell identitet och handlingsutrymme.

Begreppet kultur tillsammans med identitet definieras på många olika sätt men används ofta i beskrivningar av folkgrupper och etnicitet. Det kan handla om det som särskiljer en viss grupp från en annan, eller det som inom gruppen förenar och/eller utesluter andra. Hit hör symboler, ritualer, normer och värderingar, men också världsbilder och uppfattningar om verkligheten. Grupper och individer kan vara mer eller mindre medvetna om sin kulturella identitet och till och med vara helt omedvetna om den. Kultur kan därför förstås som ett socialt fenomen som påverkar människors

livsvärld, det vill säga deras vardagsliv, men också människors uppfattning om sig själva, deras identitet. (Ehn & Löfgren 2001). Kulturen påverkar människors liv i den bemärkelsen att den också, till exempel i form av religion, ger svar på existentiella frågor, vilket kan ge en känsla av trygghet och tillhörighet hos individer, genom ritualer som begravnings och bröllops-ceremonier. Även användandet av ett visst språk kan skapa en känsla av tillhörighet och gemenskap.

Kulturell identitet kan beskrivas som en process vars utveckling och resultat grundar sig på hur ett sammanhang eller samhälle tolkar sin historia, strukturer och hierarkier. "En kulturell identitet skapas genom en socialisationsprocess inte bara mellan människor utan även inom och mellan samhällen och kulturer blir på så sätt föränderliga" (Stier 2004 i Andersson & Larsson 2008 s.15). Det faktum att kulturell identitet inte är ett fast logiskt tillstånd utan något som konstrueras kontinuerligt, öppnar också för olika dynamiker och även motsättningar inom samma samhällskultur, i något som kan beskrivas som "kultur i överläge och kultur i underläge" (Ehn & Löfgren 2001 s.65). Det kan ta form i motstridiga uppfattningar som gruppen har lärt sig hantera genom att hålla isär dem (Hall 1990).

Kulturell identitet används därför i denna uppsats som verktyg för att utifrån individers berättelser om integration som process, få en bredare förståelse av det harmoniska kontra det motstridiga i samhällsstrukturer och kulturer som nya individer måste förhålla sig till för att bli en del av samhället utifrån sin omgivning och deras egna uppfattningar. Min utgångspunkt är att det sker ömsesidiga kulturella utbyten vid mötet mellan de nya sociala fenomen man kommer till och det man har med sig från sitt tidigare sammanhang. Vid möten ställs man inför val som har med ens identitet att göra, t.ex. om vilka värderingar man tänker offra och vilka man vill antingen integrera i det nya eller låta strida mot det. Anderson och Larsson (2008) bekräftar detta i sin uppsats där de förklarar att det är till människor och familjer man bör vända sig för att kunna få en djupare förståelse av människors handlingar och tänkande i olika kulturer och inte till övergripande ramar som staten i första hand (Vilby 2007 i Anderson och Larsson 2008 s.15).

De möjligheter och begränsningar nyanlända har och får i deras process att integreras i samhället kan sammanfattas med begreppet handlingsutrymme.

Handlingsutrymme kan enkelt definieras som möjligheter och begränsningar för att agera (Hansen 1998). Det finns i huvudsak fyra aspekter som man kan förstå och analysera handling utifrån (Engdahl och Larsson 2011, s. 31 ff.). En aspekt är den som fokuserar på första delen av begreppet, "handling" som innebär den har en avsikt och mening. En annan komponent av termen handling är uppmärksammandet av "handlingskompetens och aktör". Handlingen utförs av en aktör eller individ och ska förstås utifrån denna. Normer och attityder blir relevanta enbart utifrån att de är relevanta för handlingens utförare. En tredje komponent är den då man förstår handlingen utifrån dess resultat och konsekvenser. I detta fall handlar det om att de nyanlända individuellt utför handlingar med avsikten att kunna integreras i samhället.

Handlingskompetens och handlingsutrymme kan förstås utifrån olika aspekter. Den ena aspekten kan handla om aktörens valmöjlighet med utgångspunkten ifrån sig själv det vill säga där ramarna sätts utifrån dennes erfarenheter, egenskaper, kunskaper och färdigheter. Den andra aspekten är mer utzoomad och tittar på aktörens livsvärld, det sammanhang som ger aktören riktning i förhållande till sin omgivning och därför påverkar vilka val och möjligheter aktören har samt gör (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008). Det handlar alltså om saker som normer, lagar och regler som kan vara utanför aktörernas makt att individuellt påverka eller förändra. I denna uppsats ska begreppet handlingsutrymme användas utifrån sin vida definition och därmed inkludera de olika aspekterna med tillämpning av respektive aspekt där det lämpar sig. Den nyanländes handlingsutrymme för att integreras kan alltså påverkas av den egna egenskapen, t.ex. att hen är social och därför har lätt att hitta kompisar och bygga nätverk, men också av ett sammanhang med inkluderande samhällskultur.

Integration är ett annat begrepp som används mycket i denna studie. Begreppet har en bred definition och används därför i diverse olika sammanhang. Gemensamt för dess användning är att det syftar på "process som leder till att skilda enheter förenas; även resultatet av en sådan process." (Nationalencyklopedin/integration). Inom de samhällspolitiska debatterna diskuteras integration både globalt och lokalt men också i samtal och diskussioner mellan individer såsom mellan mig och mina informanter. Av den anledningen finner jag begreppet relevant att användas i min studie då både mina informanter och allmänheten generellt kan relatera till det.

En nackdel med begreppet integration är att det ibland används som synonym till assimilation, som i detta sammanhang innebär att en individ anpassar sig efter en dominant eller minoritetsgrupp genom att ta avstånd från sin egen kultur (Nationalencyklopedin/assimilation). Många av informanterna gjorde emellertid ingen skillnad mellan integration och assimilering, utan talade om sin egen integration i termer av att "anpassa sig till" den nya kulturen.

Landsbyggsorten Ngoma

När jag har åkt halva sträckan av de över 150 km mellan Entebbeflygplatsen och landsbyggsorten Ngoma i Uganda är jag redan på de oasfalterade guppiga vägarna. Då och då måste chauffören stanna bilen, tuta och låta en flock kossor och getter, som leds av unga män och en hund, korsa vägen i den varma fuktiga luften, som bilen nu har kryddat med det bruna dammet som reser sig från vägen efter den. Allt på och omkring vägarna, träd, buskar, hus, fordon, djur, skräp m.m. är brunfärgat av dammet.

Ngoma är en landsbyggsort med ca 10 000 invånare i Nakaseke distriktet belägen i centrala delen av Uganda (Uganda National Bureau of Statistics 2016). I Ngoma har jag varit många gånger förr och när jag ett par kilometer bort ser kyrktornet på den största och mest spektakulära kyrkan i Ngoma, som tillhör katolska kyrkan, vet jag att vi snart är inne i ortens centrum. Det är tidig eftermiddag söndag den 18:e april och längs sidan av vägarna som saknar trottoarer in till och ut ur centrum syns fint klädda flickor i färgglada klänningar, kvinnor i de traditionella långa klänningarna som också är färgglada, män som svettas i kostymer och andra med fina tröjor eller skjortor. Med viss säkerhet anar jag att de kommer från gudstjänstfirande. Centrum är ganska lugnt i förhållande till hur det är en vardag, några dörrar är stängda, jag hör från olika håll sånger som prisar Gud på lite olika språk. Det enda av språken som jag förstår är luganda, som också är det största lokala språket här. Sedan vet jag att två av de andra språken jag hör genom sånger i högtalarna är kinyarwanda och kinyankore, men jag kan inte urskilja vilket som är vilket.

I centrum av orten, vid huvudgatan, står några bodaboda motorcyklar parkerade. De som jag av erfarenhet anar vara motorcykelförare är unga män som ser ut att vara

omkring 20 till 30 års ålder och har sökt skydd från solen i mangoträdens skugga. Över de gröna men brundammiga mangoträdskronorna ser man en lång järnstolpe med fyra stycken fastknutna och -skruvade megafoner riktade åt alla de fyra väderstrecken. Det är ortens lokala radio. När jag var liten var det i princip enbart döds- och begravningsannonser som hördes genom dem. Numera annonseras allt från fotbollsmatcher, hittegoods, speciella händelser i kyrkan till jobbannonser m.m. i dessa megafoner.

På tisdagar blir ortens centrum extra befolkad då det kommer folk hit ifrån närliggande byar och andra städer för försäljning och köpande av service och produkter. Det är handel med bland annat träkol, boskapsdjur, mat, kläder, hemmagjorda hantverk och teknikprylar. Hårsalonger, biografer, sjukhus och restauranger blir extra upptagna. På kvällarna blir det dags för barer och klubbar att underhålla med både musik och drycker. Även vandrarsägare blir glada dagarna kring tisdagar.

Väl hemma i min mammas hus är det sig likt många andra hem runt omkring med både bananodlingar, kassava och majsodlingar. Att det finns ett mangoträd med skugga under sig på gården framför huset är inte heller något unikt. De flesta husen här är, precis som min mammas, tegelbyggnader med plåttak och tillgång till el, men utan installerat vatten eller ventilation. Men i grannskapet ser man även enkla lerhyddor med ett speciellt avlångt grässtrå som tak. Jag är hemma hos min mamma i den ugandiska landsbygdsorten, Ngoma, som nu är mitt studiefält.

Material och metod

Med utgångspunkt i syftet att förstå hur nyanlända i Ngoma uppfattar sin process in i samhället har jag valt att genomföra studien med kvalitativ, fenomenologisk inriktning. Det innebär att denna studie grundas på enstaka fallstudier där jag har intervjuat nyckelinformanter inom det berörda ämnet och även tagit hjälp av egna erfarenheter och observationer. Denna metod används ofta inom samhällsvetenskapen för att som i mitt fall studera handlingsorienterade sociala fenomen och söker att förstå människors livsvärld utifrån aktörernas perspektiv (Kvale & Brinkman 2010 s.41).

Inför intervjuerna förberedde jag en uppsättning öppna frågor att ställa till informanterna. Under intervjuerna lätt jag dock informanternas berättelser styra vad vi pratade om och i vilken ordning. Det kallas semistrukturerade intervjuer. (Kvale & Brinkman 2010). Under intervjuerna förde jag anteckningar om det informanterna berättade och vad som hände omkring intervjumiljön.

Att min studie har fokuserat på ett fåtal personers berättelser har gett mig möjligheter att få en djupare förståelse av hur de uppfattar och upplever sin integration. Som en konsekvens av denna studies karaktär kan jag däremot inte generalisera baserat på representativitet. Efter intervjuerna förde jag bandprotokoll på svenska och sorterade sedan det empiriska materialet genom kodning och kunde etablera tre teman i empirin. De likheter och samband som jag hittade i informanternas berättelser är kultur, kommunikation och jobbrelaterade.

För att informanternas berättelser ska kunna säga något mer allmänt och generellt genomför jag analyser och för diskussioner på materialet med hjälp av analytiska begrepp. De teoretiska begreppen har jag anpassat på ett sådant sätt så att de lämpar sig för att belysa de perspektiven av empirin jag finner intressanta (Kaijser & Öhlander 1999).

Eftersom jag har kombinerat olika metoder för empiriinsamlingen (observationer, deltagande, erfarenheter och intervjuer) har jag uppnått triangulering som innebär att jag har fått "olika infallsvinkel på samma fenomen" (Kaijser & Öhlander 1999 s.26). Ett exempel på fenomen där jag fick triangulering är synen på kyrkans roll i de nyanländas integrationsprocess. Där bekräftade de nyanländas berättelser varandra, prästernas berättelser om detsamma utifrån ett annat perspektiv och mitt eget deltagande på gudstjänster bidrog tillsammans till en fördjupad och mer verklighetstrogen och nyanserad bild. Ett annat exempel är synen på boskapsskötsel som också talades om från olika perspektiv där mitt besök på tisdagsmarknad och observationer på stan också kompletterade det som var sagt av informanterna.

Min relation till studien

Studiefältet är också min mammas hemort. Jag har bott i detta samhälle som ung och åker tillbaka på besök varje år. Det innebär att jag t.ex. kände till områden

informanterna refererade till, vilket kan ha medverkat till att jag fick en djupare förståelse av informanternas berättelser. Dessutom hölls intervjuerna på mitt modersmål, något som sannolikt har bidragit till att jag förstår nyanser och detaljer i informanternas uttryck. En nackdel som kan finnas i valet av språk är att det inte är informanternas modersmål och att de därför kan ha känt begränsningar i att uttrycka sina upplevelser jämfört med om de hade gjort det på sitt hemspråk.

Intervjupersoner fick jag tag på genom min mammas bekantskaper i kyrkan och i arbete vilket skulle kunna påverka hur dessa individer väljer att uttrycka sig om det samhället de lever i och är beroende av. Allt detta tillsammans med att jag själv är immigrant, som har genomgått eller genomgår en integrationsprocess, medför att jag har ett visst kulturellt bundet tankemönster som kan influera hur jag tolkar och förstår empirin. Medveten om detta har jag försökt "ifrågasätta det självklara och avtrivialisera det invanda" (Ehn & Löfgren 2001 s.153) och på så sätt gjort mig främmande för kulturen för att anrika min analys- och observations-förmåga. Eftersom detta är en studie med kvalitativ och fenomenologisk inriktning i vilken det inte går att vara helt neutrala tror jag dock att min relation till och erfarenheter av studieobjektet snarare berikat studien. Det är även viktigt att notera att mina erfarenheter och observationer i denna studie har en kompletterande roll i förhållande till intervjumaterialet.

Intervjuer

För denna studie har jag intervjuat sex personer varav fyra är nyanlända från annat land än Uganda (majoriteten från Rwanda) och två är präster från två olika kristna kyrkor. De fyra nyanlända informanterna har valts utifrån deras förmåga att kommunicera på ett språk jag förstår samt att de har bott i Ngoma i över sex månader. Prästerna valdes utifrån att flera av de nyanlända nämnde kyrkan vid flera tillfällen i intervjun vilket antyder att kyrkan spelar en viktig roll i sammanhanget. Jag sökte därför att med hjälp av representanter från kyrkan höra och förstå deras syn på kyrkans roll i de nyanländas integrationsprocess. Tre av intervjuerna hölls i informanternas hem, två på min mammas arbetsplats och en på intervjupersonens arbetsplats. Plats och tid för intervjuerna valdes utifrån informanternas önskemål. En fördel med att informanterna valde både tid och plats kan vara att det bidrog till en känsla av trygghet och bekvämlighet hos dem än det kunde ha varit annars. Samtliga

informanter Intervjuades individuellt över en kall dricka som jag bjöd på och som lämpade sig väl i det varma klimatet.

Vid inledning och avslutning av varje intervju informerade jag informanterna om hur och vad jag tänkte använda materialet till i enlighet de etiska riktlinjerna. Samtliga gav sitt godkännande för materialet att användas i forskningssyfte (Teorell & Svensson 2007). Informanterna i denna uppsats är inte anonymiserade av flera olika skäl. Ett skäl är att jag har fått tillåtelse av de att presentera de vid sina riktiga namn. För det andra är bedömningen att det inte finns någon känslig information i det som återges i uppsatsen. För det tredje är riskerna för att en person som känner någon av informanterna läser mitt arbete, som är på ett helt främmande språk i ett annat land än där personerna bor, relativt låga.

Jag spenderade närmare tre veckor i Ngoma och hann delta i och besöka arbetet viktiga sammanhang som kyrkan och tisdagsmarknaden. Jag träffade på några av informanterna vid flera olika tillfällen.

Informanter

Kajuga James är 45 år gammal och jobbar som präst. Hans mamma är från Uganda och pappa från Rwanda. Ngoma är hans hemort även om han har "flyttat runt lite". Han talar språken kinyarwanda, kinyankore, luganda och engelska.

Kutesa John är 54 år, man som bor och jobbar som präst i Ngoma. Hans huvudsysselsättning är boskapsskötsel med "många kor och getter". Han flyttade från annan del av Uganda för 27 år sedan för att hitta större mark för sina boskapsdjur. Talar luganda, kinyankore och kinyarwanda.

Kayesu Lilian är en 21 årig tjej från Rwanda som flyttade till Ngoma på grund av kärleken. Hon är hemma och tar hand om deras barn på dagarna, annars sjunger hon i en kyrkokör. Gällande språk så talar hon kinyarwanda och lite luganda.

Muhammed Obeid är 55 årig man från Yemen som bor utanför Ngoma. Obeid har bott i Uganda i över 15år och kan många språk bland andra engelska, luganda, swahili och arabiska. Han är entreprenör inom jordbruk.

Musangavula Peter är 21 år och flyttade från Rwanda till Ngoma för tre år sedan. Musangavula talar sitt modersmål kinyarwanda och luganda som han har lärt sig genom jobben. Han flyttade för jobb som cyklande läskdistributör men jobbar idag som chef över ett nöjesställe med bar, vandrarhem och en liten restaurang.

Zakulode Niyomana är 24 år med ursprung i Rwanda. Han flyttade till Ngoma för ca ett och ett halvt år sedan med ett jobb som väntade som boskapsskötare och odlare. Han talar hemspråket kinyarwanda och lite luganda.

Kulturella fenomenens koppling till integration

"Du vet själv att jag är vänlig¹, Jag besöker folk hela tiden och hälsar på dem. Oavsett om man är bjuden eller hört kallelsen via megafon radion eller inte så besöker man folk i både glädje och sorg. Det bara är så. Man kan inte avstå från att besöka någon för att någon behandlade en dåligt. Då har man diskriminerat och det är inte bra. Där visar det sig om man är en del av samhället eller inte. Om man kommer till ett nytt land, och betar sig bra enligt deras normer så vill alla ha en." Musangavula 2018-Nyanländ

Kulturella fenomen och vikten av att delta i dem lyfts av samtliga informanter som en av de avgörande faktorerna för att nya individer i Ngoma ska känna sig delaktiga i och upplevas som del av detta samhälle. Citatet ovan pekar på betydelsen av att forma sig en identitet som passar in i den nya kulturen genom deltagande i olika kulturella ritualer och sociala aktiviteter, som är så viktiga för den kulturella identiteten och som bidrar till nyanländas integration. "Alla" i samhället deltar i dessa sociala aktiviteter för att få känna sig som en del av den stora samhällsgemenskapen samt att utåt sett accepteras som en del av den lokala gemenskapen. Det Musangavula i ovanstående citat beskriver i vida termer som att besöka "folk i både glädje och sorg" har andra informanter specificerat som bland annat deltagande i bröllop och begravningar, samt att besöka sjuka. Genom de nyanländas handlande i vardagen, deltagande i både ritualer och andra sociala aktiviteter formars deras kulturella identitet och kommer till uttryck. Som i många fall med kulturellt inbäddade normer är det inte enbart eventuell upplevd nytta som får både samhällen och dess individer att fortsätta bära och utöva kulturens aktiviteter ceremonier och ritualer. En av

¹ Informanterna precis som i citatet ovan skiljer inte mellan sin egen personliga och den kulturella identiteten.

drivkraften kan förklaras med rädsla över konsekvenserna som kan följa av att avvika från normen och inte uppföra sig som man förväntas enligt kulturen (Ehn & Löfgren 2001).

”I Uganda är det inte så svårt att komma in i samhället och integreras. Det är bara att lära sig deras normer och leva efter dem. [...] Du vet, särskilt när det kommer till allvarliga grejer som begravningar. Som främling är det extra viktigt att gå på dem så man har andra som kan hjälpa en när man själv hamnar i samma situation. Om man inte begraver andra, vem kommer begrava dig? Och folk här har den grejen att om du inte går på andras begravningar, kommer ingen människa komma på din. Man måste delta och man får inte visa sig bättre för man har också saker man behöver från de- man måste lära sig och ta till sig deras kultur.” Muhammed 2018-Nyanländ

En möjlig konsekvens av att inte delta på kulturellt viktiga ceremonier kan utifrån det Muhammed berättar tolkas av de deltagande som revolt eller brist på respekt gentemot ceremonier. Brist på respekt kan då bestraffas exempelvis med social utfrysning eller som Muhammed beskriver det att den som inte deltar i så fall inte bör förvänta sig samhällets stöd i nöd. Detta ska förstås utifrån bakgrunden av ett samhälle dominerat av inofficiella starka samhällsinstitutioner där man i stor utsträckning t.ex. saknar officiella sociala skyddsnät. Familjen som oftast är större än kärnfamiljen, klanen och självaste samhällets relationer blir därför extra viktiga. (Otto 2013). Ett exempel på detta kan vara delaktighet i de kulturellt viktiga begravningsceremonierna. Generellt sett bistår många utanför familjen med både ekonomiska bidrag och arbetskraft för begravningsförberedelser såsom gravgrävning och matlagning. Deltar man aldrig på andras begravning, kan det också betyda att man inte bistår andra med hjälp och kan därför inte heller räkna med att de bistår när man själv hamnar i samma situation. I förlängning kan det t.ex. betyda att man inte kan ha en kulturellt värdig begravning av en närstående.

I intervjumaterialet antyds det ibland av informanterna som att kulturell identitet handlar om något konkret och färdigt konstruerade recept som nyanlända ska assimileras i eller anpassa sig efter. Men sociologen Stuart Hall menar att kulturell identitet snarare ska ses som en ”produktionsprocess” som är under ständig konstruktion och rekonstruktion (Hall 1990). Informanternas utsagor om att invandrare i Ngoma behöver inrätta sig i den rådande kulturen och de normer som

finns kan rimligen dock även förstås som ett sätt att påpeka rådande maktpositioner i samhället. Detta ger uttryck för att rådande kultur och normer utövar dominans mot de normer och kulturer som nya människor för med sig (Ehn & Löfgren 2001). Samhällspositioner alstrar då det handlingsutrymme som en individ eller grupp får och därmed även styr makten och inflyttande för en ömsesidig integrationsprocess (ibid). Rådande maktstruktur kan i detta sammanhang ses som förhållandet mellan de nyinflyttade med deras normer och de redan etablerade i samhället. Till exempel kan man tänka sig att samhället kommer att kommunikativt efterfråga (om inte utkräva) att även de nya kommunicerar på det lokalt etablerade språket för att de ska kunna betraktas som del av samhället oavsett hur den nya förhåller sig till det språket.

Att kulturell identitet är en konstruktionsprocess har jag utifrån egna observationer erfarit i Ngoma exempelvis när det gäller de omnämnda begravningsceremonier. Under mina tidigare år i detta samhälle, som alltid har varit dominerat av boskapsskötsel och jordbruk, minns jag hur jag som ung fick höra att man inte skulle jobba på åkern i händelse av att någon i byn/samhället hade dött. Jag minns att det av den anledningen, som ung tillsammans med jämnåriga, alltid fick positiva känslor när vi fick höra någon av begravningssången som spelades som introduktion till annonsering av en persons död eller begravning på den lokala megafon-radio. För oss innebar det att vi slapp tidiga morgnar med jordbrukssysslor. Samma regel gällde i princip för alla utom för sjukhus och polis och man stängde affärer, apotek och kiosker när det var dags för en begravning av en samhällsmedborgare. Detta fungerade då kanske utifrån att jordbruk för privatbruk var huvudkälla för samhällets invånares försörjningsmöjligheter. Samhället var dessutom mer homogent och mindre sett till antal invånare. En annan faktor som kan ha spelat roll är att begravningar likt idag fastän mer på den tiden, skedde i princip alltid inom ett dygn efter personens död. Numera är Ngoma centrum större både till ytan och till antal affärer och människor. Fortfarande kan man se flera affärer stängda under en begravningstidpunkt men långt ifrån att hela centrum är blir stängd på samma sätt som för över 10 år sedan. Min upplevelse och observation är att den kulturellt viktiga ritualen av att delta på begravningar har fått stor konkurrens från moderniseringen som till viss del har förändrat samhällets förhållningssätt till begravningsceremonier när det gäller värderingar och prioriteringar. Om än fortfarande viktiga så ser det ut

som om begravningar, i förhållande till hur det var förr, har kommit att numera handla om representation. För den som har en affär i Ngoma centrum behöver inte en dödsannons i megafon-radion eller en begravningstid innebära nedstängning av affären ifall man har en eller flera anställda eller någon i familjen som kan byta av en. Lösningarna är flera, till exempel så kan i en familj ena maken gå och besöka familjen, som har mist någon, direkt när denne får reda på det, medan den andra jobbar för att sedan byta plats under begravningsceremonin. För den med ekonomisk möjlighet att kunna bidra till begravningskostnaderna finns det möjligheter att komma undan frågor om sin frånvaro på någons begravning, då namn på de som har bidragit ekonomiskt brukar läsas upp i tacktalet från anhöriga till den döde. Bidraget, som lämpligen förmedlas med en förklaring till ens frånvaro hos de som har mist någon, kan då bli en symbolisk ursäkt, och uttryck för empati och fortsatt respekt för denna kulturellt viktiga ceremoni. För de nyanlända kanske det tar tid innan de kan börja göra undantag med frånvaro på begravningar men att de kan bidra till kulturell förändring dit de kommer är mer definitivt utifrån tidigare resonemang. Muhammad uttrycker i intervjun liknande resonemang om kulturellt samspel kopplat till integration, där han menar att en individs process till att integreras i samhället har en dimension av ömsesidighet. Han säger:

"Det finns vissa saker i samhället man kan ändra på och andra som förändrar en. Jag dricker inte alkohol. Men kontakter är viktiga. Jag har vänner som dricker och äter fläsk fastän jag är muslim. Jag går till moskén men det bästa här är att ingen diskriminerar på grund av religion eller disrespekterar någon annans religion. Jag har till och med fått inbjudningar till kyrkor, för jag har kompisar som går där och andra som jobbar där. I islam får man inte argumentera för sådant man inte har koll på- därför håller jag tyst för att undvika missförstånd kring religion i diskussion med andra. I detta samhälle finns det alla möjliga trossamfund med olika religioner men vi har inga problem med varandra." Muhammed 2018-Nyanländ

I detta citat belyser Muhammed, likt Hall (1990), en annan dimension och förståelse av kulturell identitet. Även om kultur utgörs av många harmoniska värderings-sammansättningar så följer det inte kulturens karaktär att vara helt logisk. Kulturell identitet påverkas också av det som är motsägelsefullt inom kulturen men människorna i kulturen utvecklar mekanismer och strategier för att hålla isär och hantera dessa. (ibid)

Religionen och kyrkan

Religion står för stor en del av bidraget till den kulturella identiteten i Ngoma. Likt övriga delar av landet är religion en central samhällbyggsten som engagerar och påverkar samhällslivet och dess individers handlingsutrymme, till skillnad från i sekulära samhällen såsom i Sverige. Det handlar främst om den kristna kyrkan som dominerande religion med flest anhängare och många olika samfund, men även andra religioner såsom islam och traditionella afrikanska religioner finns där (Landguiden/Uganda 2016). Ngoma med sina omkring 10 000 invånare har "över 15 kyrkor, så kyrkor finns över allt och är med över allt," som Kajuga påpekade i intervjun. Prästen Kajuga fortsätter och förklarar att kyrkan är mycket viktig för människors både "kropp och själ". Detta är ett uttryck för den dubbla funktionen som kyrkan har där den tjänar både som formell och informell institution i detta samhälle. I det informella är kyrkan en manifestation för "tron", som är individuell och påverkas av personliga och lokala kulturella förutsättningar. Som formell institution blir kyrkan ett uttryck för en institutionaliserad religion med en gemensam kärna som är likadan över hela världen. Den kan därför vara en plats som förenar människor från olika delar av världen med olika kulturer, samt en plats där nya kulturer, värderingar, normer och sociala koder lärs ut.

Det framgår i intervjumaterialet att kyrkan är en sådan institution som folk kommer i kontakt med tidigt i livet när de döps, oftast som barn, för gudstjänstfirande på söndagar, fram till slutet av livet med begravningar. Vidare kan kyrkan också förstås som en viktig kulturbärare genom sånger och berättelser men också en lärande institution, vilket vi kan förstå av följande citatet.

"Jag går också mycket i kyrkan på olika samlingar. Jag får både kompisar och jag lär mig språk där. Jag har besökt olika kyrkor men har nu hittat en där jag har gått med i kören. Jag talar enbart Kinyarwanda men när vi sjunger, sjunger vi mest på luganda så jag lär mig den vägen. Det är i kyrkan jag har fått mina flesta kompisar." Kayesu 2018-Nyanländ

Eftersom kyrkan blir en samlingsplats som förenar många olika delar av samhället är det sannolikt att, som informanterna framhåller, förstå kyrkan som en av de främsta

arenorna och aktörerna hos vilken nyanländas integrationsprocess i Ngoma äger rum. Den blir som konsekvens en arena där kulturell identitet ständigt formas och förändras (Halls 1990). Kulturella utbyten sker här mellan den kulturella identitet de nyanlända har med sig i bagaget när de interagerar med och tolkar den normerande kulturen de kommer till. Även prästen Kutesa belyser ömsesidighet och menar att även om de nyanlända får nytta av att vara med i kyrkliga sammanhang så bidrar de också med bl.a. nya kunskaper och insikter som t.ex. han som präst gärna tar till sig.

Kommunikation och språk

Kommunikation är en viktig och på sätt och vis en nyckelfaktor när det kommer till integration. Kommunikation kan definieras som en eller flera handlingar från en grupp eller en individ med syfte att åstadkomma en viss eftertraktad reaktion från en mottagare. Kommunikation är därmed en ömsesidig social process.

(Nationalencyklopedin/kommunikation) Språk är det mest centrala kommunikations-verktyget. Språkets roll i integrationsprocessen för nyanlända i ett nytt land med annat språk än deras eget anses därför av många vara självklar och central.

Eftersom språk är en del av människors livsvärld påverkar det även aktörerna, de nyanländas handlingskompetens och utrymme. Det är genom språk individer tänker och tolkar verkligheten vilket är en del i formandet av den kulturella identiteten.

Kommunikationen genom språk möter behov av psykologisk karaktär såsom personlig identitet och trygghet, relationskaraktäriserade behov som t.ex. status och tillhörighet, samt samhällsliga behov som kan handla om makt, anpassning och tillgång till information (Nilsson & Waldemarsson 2007). Ingen av dessa kommunikationskompetenser kan sägas vara betydelselösa för en individs integration i ett nytt samhälle.

“Förutom språket då, är respekt och ett gott uppförande väldigt viktigt om man kommer hit från ett annat land och ska kunna trivas och etablera sig in i Ngoma.” Musangavula 2018-immigrant

“Jobb eller någon form av sysselsättning till exempel i kyrkan är bra om man vill komma in i vårt samhälle men språket, som du säkert förstår, är ännu viktigare.” Kutesa 2018-Präst

Att informanterna nämner språk omgett med ord som "förutom" eller "som du säkert förstår" när de förklarar viktiga faktorer för integration tyder på att även de betraktar språkets roll som självklar. Trots att informanterna verkar betrakta språkets roll som självklar i integrationsprocessen är det också den faktor som de återkommer till flest gånger, något som sannolikt understryker språkets väsentliga roll. Detta kan även härledas till uppfattningen om att språk är mer än ett kommunikationsverktyg. Språk utgör också en stark kulturell identitetsdimension med förmåga att påverka individens integrationsprocess, vad de uppfattar som sin livsvärld och vilket handlingsutrymme de får. Det kan t.ex. vara svårt att betraktas eller betrakta sig som en del av en gemenskap vars språk man varken förstår eller talar i jämförelse om man kan språket. Omeiche & Isaksson (2013) lyfter fram denna dimension av språk i sin uppsats "Språkets betydelse för integration och social delaktighet" när de skriver att

"Språk utgör en viktig byggsten för gemenskap och socialt samspel, att känna sig delaktig i ett samhälle. Exempelvis är språklig förståelse viktig för att rättssäkerhet skall kunna tillämpa [...] att veta om sina rättigheter är av stor betydelse för att kunna göra sin röst hörd och säga ifrån när något inte går rätt till" (Omeiche och Isaksson 2013 s.4f).

Språk kan fungera som en känslotvångande faktor som kan vara viktig för en individs upplevelse av sin tillvaro gällande integration och känslan av tillhörighet. Språket kan också påverka individers förmåga att skapa handlingskompetens, och leva upp till de sociala och juridiska kontrakten (lagar, normer och sedvanor), som det övriga samhället har antagit. Dessa kontrakt kan vara mer samhällsövergripande, överordnade ideologier, som demokrati, som man antingen måste respektera eller acceptera. Men det kan också vara kulturella ritualer och beteende som det utan att förstå eller kunna språket kan vara svårt att trivas i eller leva upp till, t.ex. deltagande i "hälsningskulturen" som betonar vikten av att hälsa på varandra både i hemmen men också allmänt på gator, som en viktig symbol för respekt och som informanterna menar finns i Ngoma.

Språkinläring och mångspråkighet

Eftersom språk anses ha en given betydelse i individers integrationsprocess finner jag det även intressant att närmare undersöka hur informanterna lär sig språket. Flera av informanterna nämner frånvaron av ett formellt offentligt eller privat språkutlärnings-sammanhang, som exempelvis en skola. Det finns dock språkkurser i luganda på några av lärosätena i Uganda (National curriculum development centre/local language) men som för många, inte minst landsbygdsbor, inte existerar av flera anledningar. Några av anledningarna kan vara att även om landsbygdsborna vore medvetna om dessa kurser skulle de utifrån de geografiska förutsättningarna inte kunna ta del av dem. Även avsaknaden av pengar till att kunna finansiera sådana kurser kan vara ett hinder.

“Jag gick aldrig någon kurs i luganda, även om jag vet att det går sådana kurser på universitet i Kampala, fast det är förmodligen ändå på avancerad nivå. Även vissa grundskolor lär ut till barn men det är liksom inte för vuxna eller för oss som är invandrare. Alla här är upptagna med att lära ut engelska.” Muhammed 2018-Nyanländ

Det framgår i det empiriska materialet att trots att den upplevda frånvaron av officiella platser där man kan lära sig det lokala språket nämns, är det inget informanterna verkar sakna eller har saknat i sin process av att lära sig luganda. Det informanterna berättar är att de inte har gått i någon skola för att lära sig språket men att var och en i olika sammanhang har byggt relationer som har varit viktiga i språkinlärningsprocessen.

“Hon var den bästa läraren, min fru. Hon översatte tills hon en dag sa att hon inte skulle hålla på att översätta för mig något mer om inte det var väldigt nödvändigt. Hon sa att jag skulle stå på egna ben och använda det lilla luganda jag kunde. Det var ett viktigt steg i min process av att lära mig det lugandiska språket.” Muhammed 2018-Nyanländ

“Det viktigaste för mig just nu är att lära mig det lugandiska språket. Det andra kommer att lösa sig med tiden, till exempel; om jag ska börja jobba eller så. Det finns ju ingen lugandaskola och det skulle inte heller gå ihop med att ta hand om barn och samtidigt studera, men jag lär mig genom kompisar och grannar. Vi gör vissa saker ihop, hjälper varandra med hemmaarbeten. Jag är i princip hemma hela dagarna så vi har tid att umgås, jag och mina grannar.” Kayesu 2018-Nyanländ

Utöver att informanterna i sig verkar tillfredsställda med att hitta egna lösningar för att lära sig språket finns det andra faktorer som skulle kunna förklara varför det saknas officiella språkkurser för nybörjare på luganda. En faktor som troligen spelar roll i

denna kontext är att Ngoma i likhet med hela Uganda är mångkulturell och mångspråkig. Eftersom landet består av flera olika folkgrupper med över 40 olika lokala språk har man utifrån landets koloniala historia haft engelska som lingua franca, vilket innebär att det är det sammanlänkande gemensamma och officiella språket (Landguiden/Uganda 2016). Det betyder vidare att engelska är det språk genom vilket myndigheter kommunicerar. Engelska är också det språk som lärs ut och genom vilket all undervisning sker i hela landet (Landguiden/Uganda 2016). Detta är bakgrund till det Muhammed kan ha uttryckt viss frustration över, nämligen att de lokala språken inte lärs ut till vuxna invandrare formellt men att "alla här är upptagna med att lära ut engelska." (Muhammed 2018). Dessutom kan jag utifrån egna erfarenheter under min skoltid i Uganda som varade fram till år 2007 tillägga att det engelskaspråket lärs ut med både piska och morot på flera håll i landet.

Under min studietid var vi tvungna att som klasskamrater spionera på varandra i sökande efter om någon av oss använde ett annat språk än engelska under skoltiden. Den som hördes använda ett annat språk än engelska fick bära ett ca 20 cm långt kohorn om halsen som ett halsband och som tecken på skam tills denne hittade en annan, som den kunde ge kohornet vidare till. Andra skolor hade liknande, men varierande, strategier där vissa hade osynliga saker som en peng som skickades vidare mellan de som talade ett annat språk än engelska under skoltiden. Ytterligare en metod som användes var att varje klass hade en representant som i smyg skrev ner namnen på alla som hen hörde använda något annat språk än engelska. Gemensamt för alla var att man bestraffade alla som hade talat ett "främmande" språk under skoltiden. Oftast, som på min skola, skedde detta vid slutet av varje skoldag då en "språkpolis" (lärare eller annan skolpersonal) piskade alla som under dagen hade fått bära kohornet. Besträffningen kunde också ibland vara i form av en tjänst, t.ex. städning av skollatriner.

En annan aspekt av detta är dock att det för den som inte kan något av de lokala språken finns det en möjlighet att använda sig av engelska. Även för ugandier och invånare i Ngoma underlättas delar av vardagslivet och de får större handlingskompetens och -utrymme av att kunna engelska. För att delta i den globala gemenskapen och kunna nyttja teknologins frukter blir engelska det närmaste människor här kan förstå då deras lokala språk inte finns med i manualer eller som

alternativ för framför allt teknikprylar, som importeras från västvärlden. Användandet av engelska i Ngoma kan dock socialt antingen avslöja att man är en främling och inte hör till detta samhälle eller till det positiva att man statusmässigt betraktas som utbildad. En konsekvens av dessa språkspänningar är t.ex. att parlamentsledamöter använder det lokala språket när de kommunicera med sin valkrets medan de i parlamentet där de ska representera sitt folk använder engelska. Ett konkret exempel på hur språk kan både fungera som inkluderande faktor men också som exkluderande.

Jobb för nyanlända är nyckeln till integration²

Nästan alla mina informanter flyttade till Ngoma med jobb som huvudanledning. De flesta ryms därför i termen arbetskraftsinvandring då de beskriver hur de antingen kom till Ngoma för att hitta jobb och fick jobb direkt eller flyttade till ett jobb som redan väntade. Detta fungerade alltså även för de som invandrade ifrån andra länder utan att kunna luganda. "Men när jag kom hit hade jag boende och sådant helt klart eftersom min arbetsgivare stod för både mat och boende," förklarade Zakulode, som än idag är i processen av att lära sig språket. Flera av informanterna kan inte heller landets officiella språk som är engelska. De flesta, precis som Zakulode, medger att jobb eller sysselsättning är en viktig faktor för deras och generellt sett för människors väg in till att etablera sig i samhället.

Att samtliga av informanterna som flyttade till Ngoma för jobb anger att de också har arbete är inget undantag. Uganda har präglats av en låg arbetslöshet, som nu ligger på ca 2,1 procent enligt den senaste statistiken från världsbanken (Worldbank/unemployment/Uganda 2017). De flesta människor i Uganda, omkring 70 procent av alla, arbetar inom jordbruket (Worldbank/ Employment in agriculture /Uganda 2017). Framför allt handlar det om den befolkning som bor på landsbygden och i landsbygdsorter som Ngoma, där många lever på jordbruk och boskapsskötsel för självförsörjning och som inkomstkälla. Många, särskilt de som bor i orternas centrum, som i Ngoma, kombinerar arbeten i boskapsskötsel och jordbruk med andra jobb, oftast utanför den formella ekonomin (Landguiden/Uganda 2016). Utifrån både observationer och samtal med olika människor under min vistelse i Ngoma har jag

² Citat från en debattartikel i DN.se av Anni Lööf 2014

förstått att de flesta driver små entreprenörskapsprojekt. Det är små företag som producerar bl.a. jordbruksprodukter, kläder, träkol eller möbler. En del människor driver restauranger, barer eller har småskalig försäljning av bakelser, byggmaterial, kläder, teknikprylar eller andra produkter. Många jobbar som hembiträden, kioskbiträden eller chaufförer. Ett mindre antal jobbar inom den offentliga sektorn som bland annat lärare, sjuksköterskor eller poliser. Kyrkan, som är den ideella organisationen i Ngoma som engagerar flest människor och som också har stor påverkan på deras livsvärld, har oftast som mest en handfull anställda och vilar mest på ideell arbetskraft.

Det finns flera anledningar till att jobb anses vara en sådan viktig ingång till samhällen. En anledning, som informanterna lyfte fram i intervjuerna, var kopplingen mellan jobb och språkinläring. De menar att denna viktiga process för nyanlända, utländska individers integration enligt tidigare resonemang sker enklast och snabbast via arbete. Genom arbetet försätter sig den som inte kan språket i en position där den blir tvungen att interagera och kommunicera och därmed tvungen att lära sig språket, vilket Musangavula som till en början jobbade som en läskförsäljande cyklist är exempel på:

“Och jag arbetade utan att kunna Luganda. Det var en utmaning att finnas bland folk vars språk man inte kunde tala och det var egentligen nödvändigt att kunna språk för att kunna fråga folk om de ville ha läsk så att jag kunde cykla ut med den och leverera till dem. Det jag gjorde var att hitta en kompis som kunde både kinyarwanda och luganda. [...] Jag gick runt med killen i ca en vecka och därefter var jag redo att gå ut själv för jag hade lärt mig hans röst och hur han man tar emot beställningar. Det viktigaste var att först förstå hur man hälsar, hälsningsfraserna på olika sätt och för olika sammanhang. Namn på läsk är få och lätta att komma ihåg” Musangavula 2018-Nyanländ

Ett annat skäl till varför jobb betraktas som “nyckel” till integration, inte minst för nyanlända i Ngoma utifrån informanternas berättelser men också i andra samhällen, kan vara de kompetenser och möjligheter det ger individer att skaffa vänner och bygga sociala nätverk, vilket förändrar och utvidgar individers handlingsutrymme. Via jobb möts individer med olika bakgrund och interagerar med varandra. Där sker utbyten av både information, erfarenhet och kunskap som i en nyanländ individs fall

kan bidra till att man förstår rådande normer. Det på så sätt vidgade handlingsutrymmet kan leda till att man accepteras och enklare kommer in i den nya kulturen, vilket innebär att man blir en del av den lokala gemenskapen.

Kunskapsutbyte kan exempelvis vara inom boskapsskötsel, som kan vara lokalt bunden till platsen, vilket kan vara av stor betydelse för personens möjlighet att producera livsmedel och ekonomisk försörjning, men också för de sociala relationerna i samhället. Genom jobb med inkomst får den nyanlända möjlighet att skaffa sig ägodelar, som boskapsdjur, som utåt kan visa på en väletablerad medborgare i detta samhälle.

Boskapsdjurs som symbol

Boskap och särskilt ko som djur har i Ngoma ett ekonomiskt, symboliskt och kulturellt betingat värde. Detta kan man förstå av enkla observationer i Ngoma en vanlig tisdag. Varje tisdag är det nämligen stor marknad och där är boskapsdjur och dess produkter de största handelsvarorna, om man ska gå efter det man ser och hör. Hit kommer stora, silvriga mjöltklastbilar och rutnätsjärngallrade flakvagnar fullpackade av kor, får och getter, som då lämnar Ngoma med det varma bruna dammet som reser sig efter dem och bensinslukande gråsvart rök från avgasrören. Ortens centrum blir ordentligt befolkad och man ser en och en annan svettig man leda en ko mot marknadsplatsen med pinne i ena handen och ett rep om kosan i den andra. De flesta besökarna kommer tidigt till marknaden för att hinna köpa "innan de fina djuren blir slutsålda". Det är skillnad om man går till marknaden på morgonen eller på eftermiddagen. Även på eftermiddagen finns det gott om folk och försäljare av kläder, mat och mycket kinesiskt tillverkade prylar. Men i djurstängslan är det då bara ett fåtal, oftast bruna magra, muande kossor och svarta getter, som än inte har lockat någon köpare. Boskapsskötsel är inte bara en ekonomisk viktig bransch för hela Ngoma utan också ett signum för hela detta samhälle. Prästen Kutesa berättade att "åker man från Ngoma till andra delar av landet förväntas man ta med mig smör och en kanna mjölk" till de man åker till.

Kor och höns har även ett stort kulturellt värde. För många i Ngoma, men också i andra landsbygdssamhällen, fungerar kor som en bank (majoriteten av ugandier saknar formella bankkonton) och försäkring. Jag har även sett en banks reklam på ugandisk tv, som anspelar på detta kulturella fenomen där banken utmålar sig som

kossa som kan ge sparande mjölk vilken då motsvarar ränta. Kutesa förklarade att man säljer kor för att kunna finansiera barnens utbildning, sjukhusavgifter och man säljer kor för att skaffa kapital för och göra andra affärer. Detta kan möjligen liknas vid fonder och eller aktier. Kor och höns är också viktiga i de traditionella brölloppen. För den man som ska introducera sig för blivande makans familj är kött och kor som gåvor inte enbart en självklarhet men ett krav som kvinnans föräldrar kan ställa med ett givet antal kossor som deras dotter är "värd", oftast också i proportion till svärsonens familjs ekonomiska status. Antalet kor kan variera mellan en och upp till ett tiotal. Familj, släkt och vänner hjälps åt för att möta det av tjejens familj önskade antal kor. Även dottern som gifter sig får av sin familj kor som avskedsgåva. En tupp till kvinnans bror eller manliga kusin ingår också som del i de traditionella bröllopsceremonierna och är ett av det lägsta kravet som förväntas av blivande svärbror (Kutesa 2018). För en nyanländ som ska integrera sig och möjligen gifta sig med någon i denna kultur, blir därför inkomst och nätverk från jobbet nästan avgörande.

"Jag började med att sälja grillat kött. Många tipsade mig om jobb som bodaboda förare, andra om att jag skulle cykla runt och sälja mjölk i stan. Men jag tackade nej för jag gillade mitt nya jobb. Efter ett tag befordrade chefen mig till att vara chef över hela stället med 6 andra anställda. Du vet, om man jobbar med hjärtat så leder jobbet till utveckling. Man måste respektera sitt jobb. Hålla huvet kall för alla som pratar skit. Folk började beundra mig och gav mig bland annat sex getter och tre kor. Nu äger jag totalt 10 getter och fem kor." Musangavula 2018-Nyanländ

Liksom en persons känslomässiga upplevelse av sin plats i samhället är viktig för integrationen, vilket Zakulode betonade i intervjun, så framgår det även i intervjumaterialet att integration har en mer praktisk och konkret dimension utanför känslovärlden som kan förverkligas genom att ha ett arbete. Genom arbete får individen möjlighet att bli ekonomiskt oberoende och därmed också ett vidgat handlingsutrymme. I intervjun berättade till exempel Musangavula hur han kom till Ngoma med ingenting men nu, tack vare jobbet, äger flera getter och kossor, som ett kvitto på att han är etablerad i samhället. Även Zakulode beskriver hur han vill etablera sig i Ngoma, köpa mark och bygga hus, vilket symboliskt skulle kunna visa på att han är en fullt etablerad och integrerad samhällsmedborgare.

Slutord

Att människor migrerar mellan olika samhällen, nationer och kontinenter är inget nytt mänskligt fenomen. Med faktorer som globalisering, olika obalanser i världen såsom krig, ekonomisk ojämlikhet och klimatförändringar, kommer migrationen troligen att öka. Det är därför min bedömning att integration av nyanlända som fenomen och ämne inom den politiska samhällsdebatten kommer fortsätta att vara ett aktuellt ämne, om än i olika grader och på olika nivåer. Den som immigrerar till ett nytt samhälle och nytt sammanhang har alltid med sig en egen *story*, en historia som har format personens identitet och därmed dennes handlingskompetens och -utrymme. I mötet mellan sin gamla historia och det nya sammanhanget omkonstrueras identitet, inte minst den kulturella. Troligtvis blir det saker i den gamla kulturella identiteten som följer med in i det nya som skapas, och som därför också kan bli ett bidrag till den nya kulturen man möter. Det rör sig i så fall om en ömsesidig process. Så småningom kanske det leder till flera kulturer i ett samhälle och då har ett mångkulturellt samhälle likt Ngoma fötts.

I denna studie har jag visat på hur nyanlända tillsammans med det mångkulturella samhälle de befinner sig i sköter integrationsprocessen ganska informellt utan direkt eller aktiv statlig inblandning. Sett från min samlade empiri och mina egna observationer verkar det inte heller finnas något tydligt missnöje över hur integrationsprocessen går till i denna landsbygdsort, Ngoma.

Att intervjumaterialet pekade mot kulturell identitet, kommunikation och sysselsättning som viktiga faktorer som påverkar de nyanländas handlingsutrymme är nog inte överraskande för den som har följt diskussioner kring ämnet. Intressant i detta fall är dock hur dessa faktorer samverkar och tillämpas i den specifika lokala kontexten. Ur ett samhällsvetenskapligt perspektiv är mitt kanske största bidrag att studien genomförts på en plats där liknande studier sannolikt inte har gjorts tidigare. Studien bekräftar dock tidigare forskning på området kring vilka faktorer som är väsentliga för nyanländas integration.

Utifrån min första analysfråga om hur integrationsprocessen påverkas av mötet mellan olika kulturella identiteter har jag kunnat konstatera att kultur och identitet är processer i ständig förändring, där mötet med annan kultur innebär en ömsesidig påverkan på varandra även om denna påverkan inte behöver vara jämlik. Intressant

och möjlig fortsatt forskning på detta område skulle kunna vara en studie om hur olika delar av en kultur påverkas av nya människor som försöker tillämpa den.

Min andra analysfråga handlade om de nyanländas upplevelse av betydelsen av språk för deras integration och om hur de lär sig språk. Studien visade på att språket hade en särskild central och självklar roll i de nyanländas integration med avstamp i att det påverkar kommunikation, personers identitet och känsla av trygghet bl.a. En intressant aspekt på denna fråga är den spänningen som empirin visar finns mellan det mångspråkiga samhälle med ett dominerande lokalspråk som används och som är en del av människors livsvärld (luganda) och det officiella nationella språket, engelska, som i princip bara används i de formella sammanhangen. Djupare forskning på hur denna spänning påverkar integrationen av nyanlända med egna språk skulle vara intressant.

Min tredje och sista analysfråga handlade om effekten på de nyanländas handlingsutrymme som följd av att de har jobb. Det framgick att jobbet är viktigt eftersom det ger ekonomisk frihet så man kan leva ett "normalt" liv, att det ger kompisar och sammanhang där man får öva på och lära sig språket. Jobbet är också en nyckelsymbol för en etablerad person. Intressant forskning som har med denna fråga att göra skulle kunna handla om hur olika typer av jobb är lättare att "använda" som integrationsjobb, då det till exempel var enbart jobb som inte kräver någon formell utbildning som fanns som exempel i denna studie.

Denna studie bygger på material från människor som är främst från Ugandas grannland Rwanda. Dessa människor skiljer sig utseendemässigt inte tydligt från ugandier i Ngoma. Därför går det inte att utifrån utseendet se vilka som är nyanlända, vilket skulle kunna påverka en persons integrationsprocess. Det här innebär att integration i dessa fall handlar främst om att lära sig nya kulturella koder snarare än om etnicitet eller andra yttrekännetecken.

Källor och litteratur

Andersson Frida & Larsson Frida. (2008). *Kulturell identitet: ett hot eller en möjlighet?* Malmö Högskola: Kandidatarbete

Ancient History Encyclopedia. (2017). *Early Human Migration*
<https://www.ancient.eu/article/1070/early-human-migration/>

Ehn Billy & Löfren Orvar. (2001). *Kulturanalys* Malmö: Gleerups Utbildning

Engdahl Oskar & Larsson Bengt. (2011). *Sociologiska perspektiv: Grundläggande begrepp och teorier*. Lund: Studentlitteratur

Globalis. (2013). *Uganda*
<https://www.globalis.se/Laender/Uganda>

Gurria Angel. (2016). *The Intergration of Migrants and Refugees: Challenges and Opportunities*
<http://www.oecd.org/migration/integration-of-migrants-and-refugees-challenges-and-opportunities.htm>

Hall Stuart. (1990). Cultural identity and Diaspora. *International Migration Review* 2.

Hansen Kjell. (1998). *Välfärdens motsträviga utkant. Lokal praktik och statlig styrning i efterkrigstidens nordsvenska inland*. Lund: Historiska Media

Kvale Steinar & Brinkmann Svend. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur

Landguiden. (2016). *Uganda*
<https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/afrika/uganda/arbetsmarknad/>

National curriculum development centre (2018) *Local language Uganda*
<http://www.ncdc.go.ug/subject/local-languages>

Nationalencyklopedin/assimilation
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/assimilation> (Hämtad 2018-05-01)

Nationalencyklopedin/integration
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/integration> (Hämtad 2018-05-01)

Nationalencyklopedin/kommunikation
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kommunikation> (Hämtad 2018-05-01)

Nationalencyklopedin/migration
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/migration> (Hämtad 2018-05-01)

Nilsson Björn & Waldemarsson Anna-Karin. (2007). *Kommunikation. Samspel mellan människor* Lund: Studentlitteratur

Nilsson Martina. (2017). *Att vara undantaget – Om invandrares företagande i de gröna näringarna*. Sveriges lantbruksuniversitet: Kandidatuppsats

Omeiche Elena & Isaksson Linda. (2013). *Språkets betydelse för integration och social delaktighet - En undersökning kring några SFI-deltagares tankar*. Lunds Universitet: Kandidatarbete

Otto Opira. (2013). *Trust, Identity and Beer. Institutional Arrangements for Agricultural Labour in Isunga village in Kiryandongo District, Midwestern Uganda*. Swedish University of Agricultural Sciences. Acta Universitatis Agriculturae Suecia. Doctoral Thesis no. 2013:76

Svensson Kerstin, Johnsson Eva & Laanemets Leili. (2008). *Handlingsutrymme: utmaningar i socialt arbete*. Stockholm: Natur och Kultur Akademisk

Teorell Jan & Svensson Torsten. (2007). *Att fråga och att svara- Samhällsvetenskaplig metod*: Malmö: Liber

Uganda national bureau of statistics. (2016). *Nakaseke district*
<http://www.ubos.org/onlinefiles/uploads/ubos/2014CensusProfiles/NAKASEKE.pdf>

United Nations. (2016). *Refugees and Migrants*
<https://refugeesmigrants.un.org/summit>

Wadendal Ia. (2015). *Hit kommer fler flyktingar än till hela EU- och alla är välkomna*
<https://www.expressen.se/geo/hit-kommer-fler-flyktingar-an-till-hela-eu--och-alla-ar-valkomna/>

Worldbank. (2017). *Employment in agriculture (% of total employment) (modeled ILO estimate) Uganda*
<https://data.worldbank.org/indicator/SL.AGR.EMPL.ZS?locations=UG>

Worldbank. (2017). *Unemployment, total (% of total labor force) (modeled ILO estimate) Uganda*
<https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?locations=UG>